

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Pars I. De judiciis & judicialibus. Hoc est de Sententia & re judicata, Executione, Attentatis, Judice, Notario, Advocatis, Procuratoribus, Expensis, & aliis ad materiam judiciorum. Pars II. Relatio Romanæ Curiae forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum

**Luca, Giovanni Battista de
Coloniae Agrippinae, 1691**

XX. De Sacra Congregatione Fabricæ, ejusque Tribunali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74090)

Officii, necnon Rituum, merè gratuiti sunt, laborum mercedem à Sede Apostolica, cum Episcopopatibus, vel Religionis muneribus, pro eorum qualitate, ac temporum oportunitate, recipientes, omniaque explicantur in eadem forma extrajudiciali & summaria, nulla judicialis telæ mixtura accedente, eodem modo quo de aliis Congregationibus est dictum.

Super ista verò librorum prohibitorum lectura scribentes, potissimè verò morales, varias quaestiones disputare solent, & praesertim an, & quando, etiam absque superiorum licentia, ea licita sit spectato fine, vel causa, quia nempe ad bonum finem, atque pro ejusdem Catholicæ fidei, vel sedis Apostolicæ, aut ecclesiasticæ potestatis servitio, vel defensione fiat; Meum verò non est, juxta ea quæ in omni materia, omnibusque laboribus utriusque idioma protestata sunt, agere de iis, quæ concernunt forum internum, cujus Judex est Deus, qui videt in corde sed solum de iis, quæ in foro externo judicant homines, qui vident in facie, non autem in corde. Atque in hoc foro, receptum est, illicitum esse sibi ipsi jus dicere, atque sub hoc prætextu superiorum præcepta spernere, cum aliis nimium lata via fraudibus, ac legum, & prohibitionum, elusioni locus fieret; Excusatione à pœnis admittisoluta, ubi locorum, quæ prohibitioni causam dederunt, cancellatio accedat. *de his ait Vermigliol. conf. 186.*

Prout, eisdem prohibentibus regulis prudentialibus, quæ multa & praesertim in jurisdictionali materia, examinare, ac decidere, prohibent, studiosè negliguntur illæ quaestiones, quæ circa participationem, vel dependentiam laicalis potestatis, super hac prohibitione librorum disputari solent. De aliquibus discurret Scriptor modernus in responsione in materia inquisitionis.

DISC. XX.

De Sacra Congregatione Fabricæ, ejusque Tribunali.

SUMMARIUM.

- 1 De erectione Tribunalis Fabricæ, & deputatio-
ne Judicis.
- 2 Duae sententiæ conformes habent vim trium.
- 3 De antiquis facultatibus, praesertim circa invalidas
alienationes bonorum Ecclesie.
- 4 De hodierno statu hujus Congregationis.
- 5 De duplici Congregatione generali, vel particulari.
- 6 Ad quid hodie restrictæ sint fabricæ facultates.
- 7 Quod hæc erectio dicenda sit potius commendabilis, &
de ratione.
- 8 Episcopi sunt legales exequutores piarum dispositio-
num.
- 9 Expedit adesse plures exequutores & visitatores.
- 10 De facultatibus Fabricæ circa munus exequutoris
piarum dispositionum.
- 11 De applicatione incertorum.
- 12 De casu insufficientiæ bonorum ad operis implemen-
tum.
- 13 De casu incapacitatis legatarii.
- 14 Testamenta, & ultima voluntates proveniunt à ju-
re positivo, ideoque Princeps potest derogare, vel di-
spensare.

15 Quod Episcopus etiam de jure possit applicare aliis
piis operibus dispositiones in opus destinatum non ap-
plicabiles.

16 De ratione conclusionis.

17 De differentia inter derogationes, vel dispensatio-
nes Principum secularium vel Papæ.

18 In quo consistat exorbitantia, quæ praticari solet.

19 De absurdis, & inconvenientibus in observantia lo-
gum.

20 De aliquibus exemplis exorbitantiarum, & quomo-
do incertæ dispositiones intelligenda sunt, vel in casu
insufficiencia.

21 Quod etiam apud Gentiles commendabile esset su-
premas piis dispositiones impleri.

22 Quomodo intelligi debeant dispositiones favore in-
capacium.

23 De exorbitantiis Commissariorum, & inferiorum
ministeriorum.

24 De negotiis, quæ in hac duplici Congregatione tra-
dentur.

25 De ordine, cum quo cognoscuntur causæ contentio-
se.

26 Legata regulariter sunt executiva.

27 Quod aliquando istæ causæ sint Rotales, & quomo-
do.

28 Fabrica habet privativam, ubi ad sit mixtura ejus
interesse.

29 Quando causæ disputentur in Congregatione gene-
rali.

30 Non tenet præceptum testatoris, quod fabrica non
possit se introumittere.

31 Quando etiam favore Religiosorum incapacium di-
spositiones sustineantur.

32 De decreto Alexandri VII. circa dispositiones incer-
tas favore pauperum.

33 De dispositionibus fiduciariis occultis, & ad aures
Confessariorum, vel alterius.

34 Ut intrent facultates ratione insufficientiæ, requiri-
tur moritio.

35 De compositionibus super occultis dispositionibus, id
est Fabricæ ignotis.

36 De hoc tribunali Fabricæ in Regno Neapolitano, &
quomodo regatur.

AD Principis Apostolorum Vaticanam Ba-
silicam, penè collabentem, restaurandam;
sive ad eam redigendam, in eam ad eò ma-
gnificam, & sumptuosam structuram, quam ho-
die cernimus, Julius secundus quamplura conce-
ssit de Ecclesiæ thesauro dona spiritualia iis,
qui pro dictæ Basilicæ fabricæ elemosynas, ac
oblationes facerent, & emitterent; Aliquos
Commissarios citrà, & ultra montes deputan-
do; Jul. II. Constit. 15. Atque Leo X. amplas con-
cessit facultates ejusdem fabricæ Administrato-
rum Collegio, exequendi pia legata, piæve di-
spositiones, atque ex eis aliquam partem ipsi
fabricæ applicandi (quod aliquam incovenientiam
Catholicæ Ecclesiæ præjudicium produ-
xisse, aliqui dicunt; Verum Clemens VII.
quamplures ex hujusmodi concessionibus mo-
derando, pro meliori ejusdem fabricæ cura &
administratione numerosum Collegium sexa-
ginta qualificatorum virosum deputavit, cum
pluribus facultatibus, illa praesertim deputandi
unum Judicem, ut fabricæ debitores cogere, at-
que causas ad eam pertinentes summarie deci-
dere valeat; Constit. 3. Clem. VII. Atque duas sen-
tentias ad favorem fabricæ emanatas, vim trium
habere postmodum indulsit Pius V. Constit. 95.
pi V.

p̄ii 7. Qui etiam duas alias fabricæ, ejuſque Collegii prædicti favore Conſtitutiones edidit ſuper piarum diſpoſitionum executione, & alijus partis reſpectivè applicatione; *Conſt.* 96. & 97. Nec non per aliam Conſtitutionem, facultatem conceſſit, revidendi, ac reſcindendi quaſcumque bonorum eccleſiaſticorum alienationes malè factas, earumque retractatione ſequuta, fructus decurſos, & aliquam portionem fortis; fabricæ applicandi, cum ampla facultate hujusmodi cauſas cognoscendi, ac etiam deſuper tranſigendi vel componendi; *Conſt.* 98. Atque Sixtus V. occasione concedendi quamdam juridiſtinctionem, aliasque facultates dictæ Baſilicæ Cardinalis Archipreſbytero, huic ſuperioritatem in dictæ fabricæ Collegium conceſſit, cum poteſtate reformandi Officiales, & miniſtros, ac etiam cognoscendi cauſas, vel Judicem deputandi. *Conſt.* 102. *Sixti V.*

Sub Clemente verò VIII. novus ac diverſus impreſſus eſt rei ſtatus, quoniam ad inſtar illius erectionis plurium Cardinalitiarum Congregationum, quam idem Sixtus prædeceſſor fecerat, iſtam fabricæ, ex Cardinalium competenti numero, pro Papæ placito, Congregationem erexit, pluribus etiam, juxta hodiernam praxim, ad junctis Prælatiſ; nempe, Auditore Camerae, Theſaurario Generali; Uno ex Rotæ Auditoribus; Et uno ex Clericis Camerae, ac aliquibus aliis Prælatiſ, pro ejuſdem Papæ arbitrio; Ultra ordinarios Officiales, qui Prælati vel reſpectivè togati eſſe ſolent, ut nempe ſunt, Judex ordinarius, Oeconomus generalis, Secretarius Congregationis, & Advocatus; Iſtaque Congregatio certam non habet diem, ſed pro negotiorum qualitate, ac urgentia haberi ſolet.

Hinc loquendo pro hodierna praxi, duæ dici ſolent in Curia Fabricæ Congregationes; Una ſcilicet major, & Cardinalitas cum Prælatorum mixtura, ut ſupra, cui Congregationis generalis nomen tribuitur, ad differentiam alterius minoris vel particularis, quæ frequentius haberi ſolita eſt, conſtituta ex dictis Officialibus, & ex antiquiore dictæ Congregationis majoris Cardinali, qui videtur ejus caput, ſeu Præſectus.

Reformata verò dicta facultate per Pium V. conceſſa circa reviſionem, ac reſciſſiones alienationum bonorum eccleſiaſticorum, omnique abolita applicatione emolumentorum, quæ ex indulgentiis, aliisque ſpiritualibus donis, juxta conceſſiones Julii II. & Leonis X. percipiebantur; Ad piorum legatorum, aliarumque piarum diſpoſitionum executionem, ac reſpectivè applicationem, Fabricæ facultates reſtriſtæ videntur.

Quidquid autem ſit de hujus Tribunalis, vel introductionis commendatione, ſive illa cenſura, quam inferiorum miniſtrorum, & Commiſſariorum aſperitates, vel facultatum quandoque indiſcretus uſus producere videntur; Id abſtracè conſiderando, commendabile potius opus videtur, ut ſcilicet ita ingrati hæredes, ſuorum auctorum, ac benefactorum obliti, eorum pia vota exequantur, ac impleant.

Quemadmodum etenim, ex juris communis diſpoſitione, hoc munus demandatum eſt Episcopis, qui piarum diſpoſitionum legales dicuntur exequentes, & curatores; *tit. de teſtam. diſc.* 24. Ita nil prohibet, ut eorum facultate firma manente, hic alter, fortè majoris auctoritatis, & vi-

gilantiæ, detur executor, dum quò majores adſunt vigiles, & exequentes, eò magis pia vota & opera adimplentur, ut ita quod unus negligit, vel non videt, alter videat ac ſuppleat; Ad inſtar eorum, quæ circa viſitationem Monafteriorum Monialium, vel circa animarum curam, & Sacramentorum adminiſtrationem, circa ſuperiorum, ac viſitatorum multipliciter, in ſuis ſedibus advertuntur. *tit. de juridiſt. diſc.* 26. & *tit. de Regular. & Miſcellan. Eccleſiaſt. & alibi ſæpius.*

Circa plura itaque hujus Congregationis, ejuſque officialium munus verſatur; Primò nempe circa dictum munus executoris, & curatoris diſpoſitionum, quæ ad pias cauſas factæ ſint, ut ſuum fortiantur effectum, fructus decurſos ſibi applicando, ut iſtud fabricæ opus, loco illorum operum vel ſuffragiorum, quæ fieri debebant, ex eccleſiaſtici theſauri plena poteſtate Apoſtolica, ſuccedat.

Secundò, ut exigat, ſibi que applicet pias diſpoſitiones incertas, ſive ad incerta pia opera factas.

Tertiò, ut pariter exigat, ſibi que applicet illa legata, quæ facta ſint pro certo opere individuo, pro quo bona relicta non ſufficiant, ne aliàs cum indebito hæredis lucro, apud eum bona remaneant.

Et quartò, quod ubi Eccleſiæ, ſeu loca, aut perſonæ, quarum favore diſpoſitio facta ſit, ex inſtituto incapaces exiſtant (ut ex. gr.) ſunt Cappuccini, & Minores obſervantes, ac etiam Jeſuitæ quarti voti, eorumque Domus profeſſæ, & ſimiles, tunc Fabrica totam diſpoſitionem ſibi ipſi applicet, ſive cum quibuſdam compoſitionibus partem accipiat, & partim remitrat. *de iſtis fabricæ facultatibus ſub tit. de teſtam. diſc.* 23. *ſub tit. de fideicommiſſ. diſc.* 108. *ſub tit. de legat. diſc.* 27. & *ſub tit. de Regul. diſc.* 63. & alibi pluries.

Quamvis autem (loquendo in abſtracto, atque per trames juris,) iſtæ facultates non contineant illam exorbitantiam, quam communis hominum opinio credit, dum apud catholica fidei proteſſores, de poteſtate Papæ neſas eſt dubitare; Tum ob uſum amplum clavium à Chriſto Domino ſibi conceſſum; Tum etiam quia (ut in hac materia ultimarum voluntatum pluries advertitur *ſub tit. de teſtam. diſc.* 72. & *ſub tit. de fideicommiſſ. diſc.* 14. illarum ſubſiſtentia, vel neceſſaria obſervantia, non provenit à jure divino, vel naturali, cui diſpenſari, vel derogari non valeat, ſed provenit à jure merè poſitivo; Ad eò ut in temporalibus, vel prophanis diſpoſitionibus Principi ſæculari poteſtas detur, non ſolum illas commutandi, ſed etiam derogandi, & abrogandi; Ergò multo magis, in diſpoſitionibus piis vel eccleſiaſticiſ, id concedendum eſt Papæ, cujus abſque dubio, longè major eſt poteſtas.

Tum clarius quoniam, ſi de jure, in caſu incertitudinis, vel inſufficientiæ, aut incapacitatis, ſeu alterius impedimenti, ob quod pium opus à diſponente volitum, præciſè impleri non poſſit, etiam Episcopo, vel alteri Ordinario ſuperiori eccleſiaſtico, datur iſta facultas, applicandi illam diſpoſitionem aliis operibus piis, vel eccleſiaſticiſ uſibus, pro ejus bene regulato arbitrio; Multò magis id eſt concedendum Papæ. *ſub tit. de teſtam. diſc.* 23.

Ex ea congrua ratione, pluries in eadem materia ultimarum voluntatum inſinuata eod. *tit. de teſta-*

16 *testament. disc. 58* quod scilicet substantia piarum dispositionum, consistit in genere piorum operum, sive in pietate erga Deum, pro animæ propriæ, vel suorum suffragio, & peccatorum remissione; Unius verò, vel alterius operis species, concernit potius modum, vel accidentia, quam substantiam; Ideoque magna differentia est, inter illas derogationes, vel dispensationes prophanarum dispositionum, quas concedunt Principes sæculares, & istas commutationes, vel applicationes, dum istæ non destruunt substantiam, ut illæ faciunt; Ad eò ut bene ad hæc reflectendo, apud viros literatos, ac alios, qui rem examinent, cum debito ratiocinio legali, id nullam redoleat exorbitantiam, vel asperitatem.

18 Adhuc tamen (cum paucis detur ita ratiocinari) major pars hominum forte scandalum aliquod concipit; Idque provenit potius, ex aspectu, & indiscreto usu, vel intelligentia hujusmodi facultatum, provenire videtur, quàm ex ipsis legibus, quæ illas concedunt; Ad instar eorum quæ in simili ponderantur circa bullam Baronum *lib. 1. de feudis*, quod scilicet, exorbitantia non sit in lege, quando ea practicetur discretè, atque ad limites rationis, quæ probabiliter legislatorem movere potuit, sed consistat in indiscreta, & aliquando irrationabili intelligentia vel praxi, ut in omnibus aliis legibus, & provisionibus contingit.

29 Omnes etenim leges, vel saltim pro majori frequentia, ex justo, ac rationabili motivo, seu fine, editæ sunt; Irrationabilitas autem, vel exorbitantia, resultat à mala praxi, sive ab ejus intelligentia, vel interpretatione literali, ad forum verborum, pro damnabilissimo pragmatico abusu, ex quo omnia mundi mala proveniunt, non reflectendo ad rationem, seu finem, qui à legislatore habitus fuit, præsupponendo (ut decet) eundem legislatorem, virum justum, & rationabilem, non autem injustum, ac bestialem.

20 Quando etenim opera pia, per disponentem volita, verè sunt omninò incerta, & impracticabilia, tunc nil refert, an uni vel alteri pio operi bona relicta applicentur, cum sufficiat ad implendum votum in genere erga Deum; Sed quando reverà sint certa, atque tanquam talia, disponens ea demandare justè crediderit; Incertitudo autem deducatur ex verborum rigorosa critica-tione; Puta (exemplificando in eo casu qui nostra ætate aliquam non modicam, nec improbabilem dedit scandali occasionem) quod demandante quodam Prælato qui erat etiam prius sacerdos, ut ejus divites, & æquè pii hæredes, menstrua scuta quinquaginta omni tempore in septem opera misericordiae erogare deberent, ista reputata fuerit dispositio incerta, ideoque fors principalis hujus annuæ perpetuæ præstationis, Fabricæ erogata sit.

Sive quod, testatore cupiente aliquid opus pium in ejus patria, pro illius subventione, vel honorificentia, quod frequentius, ex motivo naturali erga patriam potius, quàm ex illo solo pietatis sequi solet; Puta pro constructione monasterii Monialium, aut pro erectione Ecclesiæ collegiatæ, cum similibus; Quod si illud opus ex bonis relictis perfici non possit, sive quod ex alio impedimento opus non perficiatur, debeant bona ad hunc effectum relicta, applicari in fabricam Ecclesiæ in Urbe, quam nunquam testator cogitavit, vel contemplatus est; Si quidem

pietatis, humanique discursus ratio, exigit quidem, ut non caducetur dispositio, neque illa inutilis remaneat, pro hæredis locupletatione, quodque pia voluntas impleri debeat, circa erogationem bonorum, quæ disponens Deo, ejusque animæ applicavit; Id etenim etiam apud gentiles, pium & commendabile reputatum fuit, unde propterea in antiqua Romana Republica, Tribunal Epulonum erectum fuit; Verùm erogatio fieri debeat in opera approximantia, atque in eadem patria, adeò ut si non præcisè, saltem æquipollenter, impleatur finis, vel effectus à disponente consideratus.

Prout si testator idiota, hujusmodi legalium subtilitatum ignarus, relinquat (ex. gr.) aliquam annuam, vel menstruam præstationem ejus patriæ, vel alterius certi loci Capuccinis, vel Minoribus observantibus, ac similibus, qui ex elemosynis vivunt, & quas ipse vivens subministrare solitus erat, tamquam per quandam speciem continuationis per successores post ejus mortem, de eo, quod ipse faciebat in vita; Tunc, aspectum, ac exorbitans reputari solet, ut ob religiosorum incapacitatem, Fabrica debeat relicta sibi applicare, quoniam substantia voluntatis ea esse videtur, ut id praticari debeat, eo modo quo potest, & licet, ac etiam solet, ut scilicet, ita hæredes in hoc opere pietatis elemosynaliter continuent; Neganda quidem est ipsis religiosi actio in judicio experibilis; Atque ubi hæredes negligent, rectè apponuntur manus, atque applicantur Fabricæ decursæ annualitates, non autem applicanda est fors, ac destruendo radicem pii operis, ne in futurum sequatur, cum similibus exorbitantiis.

Es præsertim, de qua in rerum Regularium sede habetur, quod scilicet illa dispositio, quæ favore aliquorum Regularium, sine aliquo onere valida esset, inutilis reputata sit, atque Fabricæ applicata; ob desideratam à disponente celebrationem aliquarum missarum, & anniversariorum, cum aliis casibus, qui in diversis respectivè materiis insinuantur. *dicto disc. 63. de testam. & in aliis locis ibi insinuatis.*

Hinc proinde, multi probi, ac zelantes dicunt, & bene quod leges, sunt quidem commendabiles, bonoque fine editæ, ipsaque introductio in genere, indebitè censuras patitur, sed quod exorbitantia, & irrationabilitas quandoque consistit in usu, vel praxi.

23 Majores autem exorbitantiæ, vel scandala resultant ab illis inferioribus ministris, qui vulgò commissarii dicuntur, præsertim, ob facilem usum, vel abusum censurarum, adeò ut, ad instar eorum, quæ alibi de commissariis Nunciatorum, & Collectorum Apostolicorum insinuantur in *Miscell. Ecclesiast. lib. 14. more pyratarum, vel grafatorum*, per dioceses, ac provincias cursitare profiteantur, ad proprium lucrum, & extorsiones, absque eo quod ipsa pia opera impleantur; Licet enim superiores, nimium justas, beneque regulatas instructiones præbeant, adeo ut theoricæ sit optima optimaque, & sancta superiorum intentio; Praxi tamen mala, & scandalosa est ob malitiam, & improbitatem inferiorum operariorum, ita humana conditione exigente; Quæ tamen omnia ita discursivè dicta sint ex bono animo, ac zelo erga Sedem Apostolicam, referendo id quod alii dicunt, ut inconvenientibus occurratur, nihil desuper firmando.

In utraque igitur dictarum Congregationum respective, ad instar Congregationis Rituum, de qua supra, de duobus negotiorum generibus agi solet; De contentiosis scilicet, cum defunctorum hæredibus, vel aliis, ad quos pertineat, pro piarum dispositionum executione; Aut cum legatariis, qui incapaces prætendantur, sive quod aliis in eorum exclusionem intrent fabricæ Facultates; & de æconomicis, pro fabricæ gubernio, & administratione, ac meliori directione, dispendendo etiam computa, & rationes ministrorum, & operariorum.

Quatenus itaque pertinet ad primum genus negotiorum seu controversiarum in forma contentiosa; Stylus est pro negotiis Urbis, & status ecclesiastici, quod causæ in prima instantia cognoscuntur in forma contentiosa, & iudicialia eo modo quo coram aliis iudicibus ordinariis, per dictum Iudicem, & quando hic esset suspectus, per unum ex præfatis Prælatis Congregationis, qui deputari solet à dicto Cardinali antiquiori, qui partes Præfati gerere videtur; Atque ubi agatur de causis, quæ de jure sunt appellabiles ad utrumque effectum, idem servatur in secunda, & respective in ulteriori instantia, quando intraret per deputationem unius ex dictis Prælatis, ac etiam quandoque unius ex Cardinalibus, servato in reliquis ordine juris seu processu iudiciali; Quando verò causa sit de jure executiva, non admittens appellationem, ad effectum suspensivum, ut præsertim regulariter sunt legata pia, dum etiam prophana, juxta veriorum opinionem Angeli, quæ in omnibus Curia Tribunalibus est recepta, *sub tit. de legat. disc. 6. ac etiam sub tit. de iudic. & alibi.* Quoties facti circumstantiæ limitationem non suadeant (excepta Rota, quæ in reverentiam antiquitatis, adhuc persistit in sensu insequendi opinionem Alexandri;) Multo verò magis ubi sint pia; Disputari solet, prius coram dicto Cardinali antiquiori, & in Congregatione particulari, & quando partes non acquiescant, in dicta Congregatione Cardinalitia (quæ ad differentiam, dicitur generalis) super modo committendi appellationem, etiam ad utrumque, vel potius ad unum tantum; Ad instar quotidianarum disputationum Signaturæ, ex motivo injustitiæ, ob quam prætendi solent appellabiles, etiam illæ causæ, quæ de earum natura sint executivæ.

Et aliquando, ubi agatur de causis gravibus, committuntur illi Rotæ Auditori; qui est de Congregatione, & quandoque etiam alteri ejusdem Rotæ Auditori, etiam per plures instantias, unde propterea hæc dicitur causa Rotalis, quo admodum disputandi, quamvis reverà sit extra Rotam, stante stylo hujus Tribunalis, ut ipsi Auditores, etiam singulariter deputati, in causis non Rotalibus, nihil decident, absque disputatione dubii in Rota, præviisque decisionibus, more causarum Rotalium, *infra disc. 32. ubi de Rota Auditorio.*

Iste autem ordo merè contentiosus, pro frequentiori contingentiâ, haberi solet in illis causis, quæ principaliter agantur inter partes interfectas potius, quam cum sola Fabrica, quæ causam ad suum Tribunal traxerit, ex dictis ejus facultatibus, & privilegiis, ob mixturam sui juris vel interesse, ad instar fisci, cujus privilegia fortitur; Undè propterea habet privativam, cum facultate advocandi causas à quibuscumque Judici-

bus, & Tribunalibus, nisi Papæ aliter videatur in Signatura Gratiæ, in qua frequenter istæ quaestiones remissionis causarum, disputari solent.

Quando etenim, non admixtura alterius Partis interessatæ, adeò ut causa sit inter Fabricam, & hæredem, vel alium, qui teneatur adimplere piam dispositionem, sive inter Fabricam, & eum, cujus favore dispositio facta sit, adeò ut principalis quaestio sit, an intrent, necne ejus facultates pro applicatione, tunc pro frequentiori contingentiâ, altera Pars exquirere solet votum Congregationis generalis, in qua, Juxta primæ, vel ulterioris instantiæ, causam proponit, ut; Vel reportet resolutionem pro absolutoria, cum declaratione quod facultates non intrent; Vel quod emanet rescriptum admissionis ad aliquam honestam concordiam, quæ solet esse finis frequentior hujusmodi controversiarum, quando sint cum sola Fabrica sine mixtura alterius interessati, ob stylum in hoc nimium benignè agendi, ut etiam superius enunciata Apostolicæ Constitutiones, innuunt; Isteque ordo, etiam quandoque sequi solet in dicta Congregatione parva, seu particulari pro casuum qualitate, ac Partium sensu, vel acquiescentia.

Facultates autem, in suis casibus intrant, neglecto quocumque disponentis præcepto, ut Fabrica in ejus dispositionibus se ingerere non valeat; Quamvis etenim Rotæ, circa hujus sæculi initia deciderit, quod hoc præceptum esset validum & operativum, atque cum hoc sensu aliqui DD. procedant; Contrarium tamen, per istam Congregationem determinatum fuit, atque resolutio, Pontificio oraculo comprobata fuit, ideoque ista est praxis, *sub tit. de testam. disc. 45.*

Ex dictis autem Capitulis supra recensitis; Incapacitatis scilicet legatariorum, Incertitudinis, & insufficientiæ; Primum habet solum disputationes juris, an incapacitas addit, necne, cum etiam in illis casibus, in quibus regula sit pro incapacitate, plures cadere soleant limitationes, ut in rerum regularium sede advertitur & alibi *sub tit. de Regular. disc. 63. & in annot. ad Conc. Trid. d. 35.*

Alterum caput incertitudinis, ab Alexandro VII. sui Pontificatus initio, magnam recepit restrictionem, respectu legatorum, quæ fierent pauperibus in genere, dum isti sunt semper certi, juxta dictum Evangelii, *quod pauperes semper vobiscum habetis;* Verum Fabricæ officialibus valde conquirentibus, quod exindè magnum resuleret præjudicium, ac facultatum restrictio; Fortaque magis efflagitante nimium sumptuoso opere Theatri columnarum quod in ejusdem Basilicæ atrio seu platea ipse Pontifex assumpsit, penèque perfecit, quædam ejusdem Pontificis prodiit moderatio, seu declaratio, quæ primam provisionem, penè ad nihilum redegit.

Atque circa istud caput incertitudinis; Quando agatur de illis dispositionibus fiduciariis, quarum executio, ore tenus committatur, confessorio, vel alteri fiduciario, sub præcepto, quod non teneatur alicui ejus voluntatem patefacere; Quamvis super hujusmodi dispositionibus, utpotè aliquando captiosis, & fraudulentis disputationes cadant, in sua sede examinata; At tamen illas (commendabiliter quidem, ad tollendam omnem scandali occasionem, Fabrica assumere non solet; Benè tamen exigit ab eo fiduciario, juratam declarationem, an sibi commissa opera, sint certa, vel incerta; Eoque decla-

rante quod sint certa abstinet, atque aliud non agit. *sub tit. de testam. disc. 56. & sub tit. de Regular. disc. 63.*

Et quoad tertium caput insufficientiæ; Ad hoc ut facultates intrent, præcedere debet monitio hæredis, vel alterius, ad quem pertineat; Ex ea congrua ratione, quod potest ille dicere se velle supplere; Atque ubi altera pars interessata sit in causa, quæ dispositionis implementum ejus favore petat, negando verificationem insufficientiæ, a qua pendet, an facultates intrent, nec ne, tunc assumi solent disputationes quæstionis adeo inter DD. controversæ, an scilicet certa designatio sit taxativè, vel demonstrativè, in suis sedibus non semel peracta *tit. de legat. disc. 14. & in dissellan. ecclesiast. disc. 30. & 33.* Aliæque plura occurrunt, quorum reassumptio nimiam evagationem redoleret: ideoque præmissa, pro aliqua hujus Congregationis notitia adnotasse, videtur satis.

Sub altero item genere non contentioso negotiorum, quæ in utraque Congregatione tractantur, circa æconomicam administrationem ut supra; Cadunt quoque inspectiones super compositionibus, quæ offerantur super piis dispositionibus occultis, quarum scilicet notitia per Fabricam non habeatur, suppressis nominibus, juxta eandem praxim negotiorum fiscalium, seu cameralium an & quomodo admitti debeant.

Omnia hæc procedunt in Urbe, & in Statu Ecclesiastico; In Regno verò Neapolitano, in quo hoc Fabricæ Tribunal quoque receptum est, ac viget Congregatio ista, directe se non ingerit in cognitione causarum contentiosarum, sed solum ibi deputat Judices, aliosque officiales inferiores; Verum Judices ita deputati, in causarum cognitione, ac decisione, (juxta concordata in ejusdem Tribunalis receptione seu admissione) non cognoscunt causas, nisi de voto aliquorum Assessorum sæcularium, qui deputantur per Regem, vel per ejus Vicarium, in omnibus tribus instantiis; Atque pro frequentiori praxi esse solent regii Consiliarii, illius Consilii quod S. Clara, seu Capuana dicitur; Sive alterius Consilii quod dicitur Collaterale; Aut Præsidentes Regiæ Camerae, de quorum numero fuit *Rovitus*, qui in ejus decisionibus, de aliquibus hujus Tribunalis causis agit; Locales verò seu diocæsani commissarii, pariter habere debent Assessorem sæcularem per loci Communitatem nominandum; Ideoque respectu dicti Regni, in his Congregationibus respectivè, agitur solum de dicto genere negotiorum non contentiosorum; Nempe de compositionibus, ad quas partes absque contradictore admitti cupiant, quando agatur de negotiis gravibus, ad quæ non se extendant facultates illius æconomi seu Commissarii Generalis, (qui quandoque Prælatus, & quandoque togatus esse solet,) dum habet in plerisque potestatem limitatam, inconsulta Congregatione.

Quandoque tamen praxis in hoc docuit, quod per viam relationis, vel extrajudicialis informationis, de causis ibi per omnes tres instantias jam tractatis, in ista Congregatione disputatum fuit. *in casu de quo tit. de Regular. disc. 25.*

In origine item differunt istæ Congregationes ut supra, quoniam particularis, seu minor, est antiqua, tanquam residuum illius magni & numerosi Collegii quod Clemens VII. instituit;

Generalis autem, Cardinalitia, & Prælatitia, ad instar ejus quod Sixtus V. prædecessor de tot aliis Congregationibus fecit, recentius instituta fuit per Clementem VIII. ut supra initio advertitur.

DISC. XXI.

De Sacra Congregatione Examinis Episcoporum.

S V M M A R I V M

- 1 **D** Constitutione Gregorii XIV. super examine Episcoporum.
- 2 De Congregatione examinis, ejusque introductione, & a quibus constituatur.
- 3 In qua professione fiat examen.
- 4 De modo examinandi.
- 5 De ratione hujus introductionis, & quod sit commendabilis.
- 6 In contrarium quod non sit commendabilis.
- 7 Quod per hoc examen non obtineatur finis.
- 8 De secunda opinione, de qua num. 6. & quomodo illa procedat.
- 9 Quod in provisione Episcopatum adhiberi debeant eadem diligentia, quæ in Cardinalium creatione, & de ratione.
- 10 Quod etiam in provisione parochialium sola literatura non attendatur.
- 11 Datur exemplum electionis militum, & electionis Ducis militie.
- 12 De judicio Auctoris, & quomodo hoc examen debeat praticari.
- 13 De eodem & super quibus quæstia fieri deberent.
- 14 De praxi, quando aliquis reprobetur, quia nisi sit respondere.
- 15 Quinam eximi soleant ab hoc examine.
- 16 Qualis debeat esse numerus examinandorum.
- 17 De stylo cum personis ordinis primarii quæ ad Episcopatus promoveantur.

Cum Gregorius XIV. (qui tanquam Episcopus Cremonensis, ante purpuræ assumptionem, in Concilio Tridentino interfuerat,) præfati Concilii sensuum conscius esset, circa diligentem inquisitionem eorum, qui ad Ecclesias Cathedrales, vel Metropolitanas essent promovendi; Hinc ad Summi Pontificatus apicem evehctus, Constitutionem de super edidit præscribendo formam in hac inquisitione ac examine; tam de doctrina, quàm de vita, & moribus, habendo in Curia, vel respectivè extra *Cons. 6. Gregor. XIV.* Atque huic sensui in hærendo Clem. VIII. immediatus successor, publicum, ac solemne examen, coram se ipso, & Cardinalium Congregatione habendum introduxit, ut ita secuta assumendi appobatione, alia fierent acta Consistorialia, superius in Consistorii rubrica insinuata. *supra disc. 5.*

Ita ergo introducta est ista Congregatio, quæ constat ex competenti Cardinalium numero vario pro Papæ arbitrio, ac etiam, ex aliquibus Prælati, & Religiosis, qui sint Canonum, & Theologiæ professores, istique examinatores dicuntur, quorum aliqui sunt fixi, nempe, Rotæ Decanus, vel Vicedecanus, Vicesgerens, Et Magister S. Palatii; Alii verò Prælati, vel religiosi assumuntur pro Papæ libito, distributis inter istos muneribus pro qualitate seu professione exami-